

**UN MEMORIU CARE ACUZĂ. DORI POPOVICI,
„MEMORIU ÎNAINȚAT DOMNULUI MAREȘAL
ION ANTONESCU, CONDUCĂTOR AL STATULUI
ROMÂN, CU PRIVIRE LA SITUAȚIA DIN BUCOVINA” (II)**

MARIAN OLARU

**An Accusatory Memorandum. Dori Popovici,
“A Plea to the Lord Marshall Ion Antonescu, the Leader
of the Romanian State, Regarding the Situation in Bukovina” (II)**

*(Abstract)**

In the following article, we publish the second part of the memorandum sent to Ion Antonescu by Dorimedont Popovici, and we present his proposals for the establishment of a “new administration” in Bukovina, based on new principles and highly trained officials of great rigour and morality. The most significant part of this text refers to the “Rumanization” of the Bukovina's economy and the “solving of the Jewish problem” in Bukovina. The memorandum in itself reveals a hallucinatory mix of administrative acrimony and anti-Semitic ideas, which were, in fact, the foundations of the policy that led to the Holocaust of the Jews in Romania. In order to better outline the personality of the author of the memorandum, at the end we publish the reaction of I. E. Toroutiu to Popovici's pleading which addressed Mihai Antonescu, vice-president of the Council of Ministers, who was directly responsible for the administration of Bukovina.

Keywords: Dorimedont Popovici, memorandum, Ion Antonescu, Bukovina, Rumanization, the Jewish problem.

Publicăm în acest tom al „Analelor Bucovinei” ultima parte a memoriului trimis de Dorimedont Popovici lui Ion Antonescu, la câteva luni după revenirea administrației românești în partea septentrională a Bucovinei, care a fost ocupată de sovietici în iunie 1940. Această ultimă parte a memoriului amintit cuprinde propunerile omului politic bucovinean cu privire la principiile și modalitățile de realizare a unei noi administrații în Bucovina. Acestea trebuiau „să indice precis în ce direcție și în vederea cărui scop are să activeze” noul aparat administrativ. Conform propunerilor lui Popovici, noul împuternicit al lui Ion Antonescu în Bucovina trebuia să se bucure de un „prestigiu recunoscut”, să fie „absolut ireproșabil moral”, să dea dovadă de

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, XXVI, 1 (52), p. 289–309, București, 2019

simț de răspundere și de inițiativă, pentru că acesta nu trebuia să fie doar un „figurant” sau „un executant”. De asemenea, aflăm că noul aparat administrativ trebuia să fie alcătuit la inițiativa împluternicului lui Ion Antonescu. Din țesătura de argumente și cerințele formulate de Dorimedont Popovici, precum și din criticile aduse lui Mihai Antonescu, în mod direct și indirect, pentru felul cum a fost alcătuită administrația Bucovinei, deducem că persoana care făcea aceste propuneri, adică Dorimedont Popovici, se dorea a fi „împluternicului” lui Ion Antonescu în Bucovina. Scriind despre calitatea noii administrații ce trebuia înființată în Bucovina, autorul amintește că „această provincie dispune de o serie de elemente foarte bine pregătite încă de pe timpul Austriei, dintre care un număr destul de considerabil activează astăzi ca inspectori generali administrativi în administrația țării și pe lângă Ministerul de Interne. Era vorba ca administrația din Bucovina să devină cea mai bună din țară și să poată servi ca model pentru tot cuprinsul ei”.

Partea cea mai însemnată a memoriului a fost alocată de autor chestiunii „românizării” și „problemei evreiești”. Propunerile lui Dorimedont Popovici sunt un amestec halucinant de acribie organizatorică și idei antisemite, care aveau drept scop așa-zisa „rezolvare a chestiunii evreiești”. În fapt, aceasta a fost gândirea care a dus la Holocaustul din România. În acest scop, Popovici îi sugerează lui Ion Antonescu faptul că se putea inspira din experiența partidului nazist, autorul luând „contact direct” cu „oamenii de conducere din Germania”: Ioachim Ribbentrop, Rudolf Hess, Adolf Rosenberg și Gottfried Feder. Dorimedont Popovici scria că „soluția”, „de o simplitate clasică”, în împrejurări nicicând mai potrivite ca atunci, „este înlăturarea lor sau, mai bine zis, îndepărtarea lor de pe teritoriul țării noastre, pe care viețuiesc dânșii actualmente, și deportarea lor în alte regiuni ale țării, unde să fie folosiți, deocamdată, până la noi dispoziții, în măsura aptitudinilor lor, pentru opera noastră de reconstrucție, atât a teritoriilor eliberate, cât și a teritoriilor noi cucerite, urmând ca ei să poată fi ulterior, dacă va mai exista această necesitate la acea vreme, deportați în momentul dat, când, după terminarea războiului, respectiv după încheierea păcii, se va înființa sau va trebui să se înființeze, după toate probabilitățile, un stat pur evreiesc, în statul lor propriu”. O astfel de „soluție” se întemeia, spune Dorimedont Popovici, pe o vorbă mai veche: „mai bine un sfârșit cu groază, decât o groază fără de sfârșit”.

Alături de memoriul lui Dorimedont Popovici, prezentăm și memoriul lui I. E. Torouțiu, pe atunci membru al Cabinetului civilo-militar al Basarabiei, Bucovinei și Transnistriei și președinte al Cercului românilor bucovineni din București. Informațiile prezentate de Torouțiu se găsesc și într-o broșură anonimă, care cuprinde multe facsimile după hotărârile judecătorești expuse în acest document, intitulată *Din viața aventurierului Dori Popovici, fost șef al Organizației Partidului Poporului din Bucovina. Acte și documente – facsimile și autografe*, f. a., f. l. Aceasta a apărut la București, după ce Dorimedont Popovici a părăsit partidul lui Alexandru Averescu, în 1927, invocând că „nu mai are încredere în acesta”. Felul în care a apărut respectiva broșură și conținutul acesteia ne fac să credem că I. E. Torouțiu a fost cel puțin unul dintre cei care au sprijinit apariția ei.

**Memoriu înaintat domnului mareșal Ion Antonescu,
conducător al statului român, cu privire la situația din Bucovina,
la principalul ei vinovat, la posibilitățile de îndreptare
și la rezolvarea problemei evreiești (II)**

Elaborat la dorința domnului conducător al statului, înainte de acordarea
unei audiențe cu privire la chestiunile expuse

București, 15 noiembrie 1941

Posibilitate de îndreptare

Domnule Mareșal, după toate câte le-ați putut cunoaște din relatările mele de față, situația din Bucovina a devenit, prin un concurs de cele mai regretabile împrejurări, una din cele mai arzătoare, delicate și dificile probleme din viața internă a statului român. Situația văzută chiar numai prin prisma celor arătate în prezentul memoriu, fără ca Domnia Voastră să mai aveți cunoștință despre celelalte elemente pe care le dețin și care, privind chestiuni de ordin personal sunt, bineînțeles, de o gravitate excepțională, incomparabil mai mare decât datele pe care vi le-am înșirat, de proporții direct uriașe, nu poate să fie în niciun caz tolerată mai departe. Un remediu trebuie găsit cu orice preț și fără nicio întârziere și întrucât Domnia Voastră, Domnule Mareșal, sunteți însăși întruchiparea hotărârii și executării, gata să tăiați, dacă e nevoie, chiar în carne vie, să faceți orice, totul, totul, când este vorba de a salva această țară, această posibilitate este dată, având în vedere că Domnia Voastră dețineți în aceste clipe în mâinile Domniei Voastre și întreaga putere de stat, în sensul cel mai larg și bun al cuvântului.

În prima linie este necesar, Domnule Mareșal, ca să se producă dintr-o dată, pe toată linia, o destindere sufletească în Bucovina, populația de acolo să răsuflă, să recapete iarăși încrederea în viitor și să încete deznădejdea care domnește astăzi în rândurile ei. În acest scop se impune, Domnule Mareșal, ca în fața crudei realități pe care ați avut ocazia s-o cunoașteți în toată strășnicia ei, prin redarea fidelă de față a faptelor, așa cum s-au petrecut acolo, ca în fața cataclismului care se anunță pentru această provincie și ne amenință chiar pe toți, ca Domnia Voastră, prin o hotărâre eroică, prin un adevărat gest de conducător, să schimbați de îndată în Bucovina tot, tot, din rădăcină, să nu rămână nici urmă din materialul putred și șubred al aparatului administrativ, care a patronat toate câte s-au petrecut, fie de le-a inspirat și încurajat numai, cu sau fără voie.

În loc de sistemul vechi, trebuie de întronat neapărat un sistem cu totul nou, un sistem care să refacă provincia, să n-o distrugă ca până acum, un sistem care să introducă o cu totul altă mentalitate, de la care să bată un alt suflet. Întreaga populație trebuie să afle că, după noul sistem, Bucovina nu va mai fi a tuturor hoților și tâlharilor, ci a oamenilor cinstiți, că după noul sistem bunurile statului vor

fi, de astăzi, în realitate, ale lui și că nu-i va fi permis nimănui să se atingă de ele, decât cu prețul vieții, că toți acei care s-au înfruptat din ele, fie că le-au furat, fie că le-au obținut cu prețuri derizorii din mână liberă, oricine ar fi aceștia, vor trebui să le restituie, luându-și, bineînțeles, pedeapsa cuvenită, vor trebui să afle că bunurile statului reprezintă un capital, care nu poate fi folosit de azi înainte pentru nimic altceva decât numai și numai pentru binele scopurilor sale și, în acest sens, pentru binele tuturor și a tot de care este nevoie pentru ca statul să poată prospera. În virtutea acestui principiu, lumea trebuie să afle că bunul public, mijloacele statului, destinate fiind scopurilor sale, vor fi folosite, în prima linie, pentru opera de reconstrucție și refacere, și anume, atât pentru reconstrucția generală a tuturor întocmirilor, așezămintelor și elementelor pe care se întemeiază existența statului, cât și pentru refacerea acelor care au fost năpăstuiți, păgubiți și sărăciți de ocupația bolșevică și de consecințele războiului.

În legătură cu toate acestea, va trebui lumea să afle în mod precis cum și în ce fel se va soluționa, în sfârșit, problema evreiască. Agitația ce există astăzi pe această chestiune nu mai este de suportat. Nu avem, doar, nimic de ascuns în fața nimănui. Interesele superioare ale neamului reclamă, în mod imperativ, o soluționare radicală a acestei probleme și drept aceea, ea trebuie realizată neapărat. Nemaiputând fi de azi înainte loc în țara românească, pentru multă vreme, pentru populația evreiască, lucru pe care, de altfel, îl recunoaște astăzi toată lumea de la noi, fie de orice naționalitate, fie străină sau română, fie ea antisemită sau filosemită, ba chiar evreii singuri, nu există niciun motiv ca ea să nu fie lămurită, *urbi et orbi*, astfel ca să știe fiecare în ce condiții se va desfășura evacuarea lor din țară, ori ea se va face pe de-a-ntregul în toată țara sau numai în teritoriile eliberate, ori ea va cuprinde totalitatea evreilor sau numai a unei părți din ea și, în cele din urmă, dacă această evacuare se va efectua într-un ritm mai accelerat sau mai lent.

Neînțelegerile de astăzi, frământările sociale, tensiunile într-o anumită parte de civili și militari, care dăinuiesc de un timp încoace pe această chestiune, n-au absolut niciun rost, ele stingheresc numai bunul mers al lucrărilor de reconstrucție și tulbură neconținut liniștea de care avem neapărată nevoie, având în vedere gravitatea atâtor probleme pe care avem a le rezolva.

Dați, Domnule Mareșal, Bucovinei un alt sistem de administrație, în felul cum l-am arătat, un alt aparat administrativ, îndrumați să se rezolve chestiunea evreiască după principiile de mai sus și puneți în fruntea administrației din Bucovina un om întreg, care știe ce vrea, un om cu curajul opiniei sale, în baza experienței și a suferințelor pe care le-a îndurat – cine n-a mâncat pâinea amară a suferințelor, nu are înțelegere pentru necazurile nespuse ale celor nevoiași – și Domnia Voastră veți avea cea mai mare satisfacție în această provincie, veți avea vesela grădină cu mândrii feciori a lui Vasile Alecsandri, veți avea iarăși Bucovina înfloritoare de odinioară.

Metoda de a înfăptui cele ce vi le-am spus, Domnule Mareșal, este cât se poate de simplă. Dați ordin Domnia Voastră, în virtutea puterii supreme ce o dețineți în stat, să se redacteze imediat o nouă lege pe baza unor cu totul alte principii decât cea veche și concomitent cu aceasta, un regulament, care să indice precis în ce

direcție și în vederea cărui scop are să activeze noul aparat. Noua lege de organizare să lase toată răspunderea pentru buna administrație a provinciei, exclusiv numai și numai în seama împlernicului Domniei Voastre. Tot ce privește administrația Bucovinei n-are voie să se execute sub protecția și la ingerința altuia, ci numai sub protecția și la ordinul Domniei Voastre. Fără o absolută claritate în această privință, este exclusă orice posibilitate a unei bune administrații. Trebuie să rămână așa cum ați fost Domnia Voastră hotărât la început, ca împlernicului Domniei Voastre să nu fie sub niciun raport la ordinul unui alt organ de stat, de oricare rang ar fi. Omul ales pentru această înaltă funcție să fie un om cu un prestigiu recunoscut, absolut ireproșabil din punct de vedere moral și cu un simț de răspundere cât se poate de bine dezvoltat, pentru ca să fie capabil de o inițiativă proprie, fără de care este exclusă orice posibilitate de progres. Nu se poate ca împlernicului Domniei Voastre să fie numai un executant, numai un figurant; punerea în valoare a talentelor și calităților personale ale fiecăruia care stă în fruntea unei organizații, este una din condițiile cele mai cardinale, pentru a promova o activitate rodnică și, mai ales, pentru ca aceasta să dea rezultate excepționale.

Alcătuirea aparatului administrativ să rămână exclusiv la aprecierea împlernicului Domniei Voastre, bineînțeles fiindu-vă rezervat Domniei Voastre dreptul de aprobare; orice amestec din afară să nu fie numai oprit, ci pus chiar sub sancțiune. Dacă e vorba ca întreaga răspundere s-o poarte împlernicului, nu se poate concepe, în niciun caz, ca să nu i se atribuie și lui dreptul de a-și alege colaborarii. Aceasta este o condiție *sine qua non*. Este lucru știut că cel mai bun organizator și cel mai chemat element ca să stea în fruntea unui aparat de așa mare importanță, cum este administrația unei provincii, este acela care are posibilitatea și știe să-și aleagă oamenii. Experiențe nu sunt îngăduite să se facă pe spinarea unei populații în suferință. Toată arta unei bune guvernări și a unei bune administrații e în funcție de următoarea condiție, ca omul care e chemat să stea în fruntea guvernului sau administrației să cunoască țara, referințele și oamenii. Șeful suprem al administrației are principala obligație de a nu se pierde în detalii, ci să îndrumeze și să supravegheze numai, cu cea mai încordată atenție, activitatea acelor pe care și i-a ales. Cum se practică alegerea comandantilor în timp de război, fiind pus fiecare, după capacitatea sa, la locul său, așa trebuie procedat și cu organizarea unei administrații, dacă dorim ca ea să fie bună și cât se poate de ireproșabilă.

În virtutea legii care există astăzi, situația șefului suprem al administrației din Bucovina este cu totul alta. Administrația de acolo se face în baza acestei legi prin trei organe și anume: în afară de guvernator, încă prin așa-zisele directorate și prin Consiliul Provincial, și nu prin un singur organ, în persoana împlernicului Domniei Voastre, cum ar trebui să fie. Consiliul Provincial, care este prevăzut în legea existentă, se constituie din șefii directoratelor respective. Șefii directoratelor, fiind la ordinul guvernatorului, este fatal ca un Consiliu Provincial alcătuit din aceștia să nu folosească la nimic. Și, de fapt, acesta este cazul în realitate. După noua lege, acest Consiliu ar trebui să fie compus din cei mai experți și cinstiți bărbați ce-i are provincia, din specialiști recunoscuți ai tuturor ramurilor vieții

economice, culturale și sociale, deoarece numai în această formă poate să fie de vreun folos real. Misiunea acestui Consiliu Provincial ar fi de a-și da avizul în toate cazurile în care guvernatorul le-ar cere Consiliului; în același timp, însă, Consiliul Provincial ar trebui să aibă și dreptul de a putea face și din inițiativă proprie Guvernământului provinciei propuneri de folos obștesc. Practica de până acum, prevăzută de altcui și în art. 17 al vechii legi, drept care prefectii pot fi recrutați din rândul ofițerilor și din rândul funcționarilor, trebuie să înceteze; întrucât o bună administrație nu se poate face, în niciun caz, fără oameni titrați și de carieră, viitorii prefecti să nu aibă voie a fi recrutați decât din rândurile funcționarilor care întrunesc aceste condiții. Nici chiar ofițerii titrați să nu fie admiși în fruntea prefecturilor, deoarece nu posed și nici nu pot să posed pregătirea necesară.

Buna administrație în vechea Monarhie Habsburgică, a cărei administrație era cea mai bună administrație recunoscută în toată lumea, chiar funcționarii titrați și cu un stagiul de mai mulți ani nu erau admiși sub niciun raport, fiind chiar doctori în științele juridice și economice, să ocupe un post de prefect, câtă vreme nu se supuneau unui examen de capacitate, pentru a da dovadă că sunt în curent cu toate legile administrative și că dispun și de o suficientă experiență pentru a putea conduce cu succes un județ. Noua administrație în Bucovina trebuie să fie o a doua justiție și, de aceea, asigurarea unei bune administrații în țara românească nu va fi posibilă atâta vreme cât nu se va introduce acest sistem de necondiționată pregătire a elementelor ce pot face parte din aparatul administrativ și în organizația noastră de stat.

În Bucovina, soluționarea acestei chestiuni nu întâmpină nicio dificultate, întrucât această provincie dispune de o serie de elemente foarte bine pregătite încă de pe timpul Austriei, dintre care un număr destul de considerabil activează astăzi ca inspectori generali administrativi în administrația țării și pe lângă Ministerul de Interne. Era vorba ca administrația din Bucovina să devină cea mai bună din țară și să poată servi ca model pentru tot cuprinsul ei. Acest lucru se poate împlini, fără doar și poate, cu cea mai mare ușurință, alcătuiindu-se aparatul administrativ din această provincie deodată cu întronarea noului sistem, numai din funcționari care au dat acest examen de capacitate – subsemnatul a dat acest examen, fiind sub stăpânirea austriacă, vremelnic, funcționar administrativ, cu excelențe generale – și care având această calitate asupra lor, dispun de toate cunoștințele necesare atât cât să administreze județele în modul cel mai satisfăcător, cât și ca, prin filiera lor, să poată trece pe încetul, treptat, treptat, toți funcționarii din țară care îmbrățișează cariera administrativă și sunt destinați să urce treptele ierarhiei, până la gradul de prefect. Organizată în acest fel, administrația din Bucovina, ea nu numai că va fi cea mai bună din țară, dar ea va fi și o pepinieră de cea mai mare importanță pentru pregătirea viitorilor prefecti și, prin ei, pentru realizarea reformei atât de urgent necesară în administrația țării noastre.

În înțelesul celor arătate mai sus, administrația Bucovinei și apoi, cu încetul, a întregii țări, trebuie purificată fără cruțare de toate elementele neapte, netitate și nepregătite, oricare ar fi aceste elemente și ori de a cărui protecție s-ar bucura ele, administrația țării nefiind un azil pentru toți protejații și protejatele oamenilor cu

influență. Deodată cu apariția legii, să apară și un regulament care să specifice programul de lucru, pe care are să-l desăvârșească noua administrație, în baza principiilor fixate, precum și instrucțiuni detaliate și precise, după care are să activeze pentru a împlini acest program.

Acest program trebuie să reglementeze toată activitatea viitoare a noului aparat administrativ, punând-o în serviciul următoarelor patru probleme: I. Reconstrucția generală; II. Înviorarea vieții economice; III. Românzarea industriei și comerțului; IV. Rezolvarea problemei evreiești.

În ce privește problema dintâi, ea se va rezolva prin valorificarea tuturor bunurilor rămase de la străini și bolșevici, care să asigure statului mijloacele necesare pentru refacerea edificiilor publice și pentru îndrumarea imediată a unei acțiuni de echitabilă despăgubire și ajutorare a populației păgubită de pe urma războiului. În ce privește problema înviorării economice, prin punerea, cât se poate de grăbită, în funcție a fabricilor existente și a tuturor stabilimentelor comerciale, admițând să activeze în ele, întrucât nu am dispune de un număr suficient de români pregătiți, comercianți evrei, din rândul celor reținuți în țară, din considerații de utilitate publică, bineînțeles, punând sub conducerea acestora, lucru care ar trebui în permanență supravegheat de către administrația publică, un număr de învățăcei, accelerând astfel pregătirea elementelor comerciale românești, de care ducem astăzi atât de mare nevoie. Mai departe, în ce privește problema a treia, ea se va rezolva prin o trecere mai accelerată și conștiincioasă a potențialului economic rămas de la străini asupra românilor și, în sfârșit, de a rezolva problema evreiască după anumite norme, pe care mi-am permis să le propun prin expunerile mele cuprinse în capitolul IV al acestui memoriu.

Cu privire la problema românzării, căreia se impune ca să i se dea o deosebită atenție, situația extrem de tristă în care am ajuns în Bucovina sub acest raport, din cauza lipsei de expeditivitate a Directoratului de Românzare, reclamă în mod imperios să se stabilească, fără întârziere, mai întâi, numărul total al întreprinderilor industriale și comerciale și a tuturor elementelor pregătite românești de care dispunem în Bucovina și pe acelea care ar dori să vină din diferite părți ale țării, pentru ca să se poată înlocui prin ele cât se poate de multe locuri vacante, urmând ca acest proces să se accelereze prin o propagandă potrivită, până ce vom putea umple toate locurile goale și vom putea asigura vieții economice un curs normal. În legătură cu rezolvarea acestei probleme, ar fi ca statul să întrețină, din mijloacele sale, un număr de elemente tinere prin diferite orașe ale țării, pe la diferite întreprinderi comerciale și industriale, pentru ca să putem împăna ulterior cu aceste elemente, cu un ceas mai devreme, întreprinderile disponibile din Bucovina. Inaugurând noul sistem în Bucovina, mai mult sau mai puțin în conformitate cu cele ce le-am arătat mai sus, va fi să se treacă, după ce vor fi aduse publicului la cunoștință toate acestea, la instalarea noului aparat administrativ în baza noii legi și [a] noului regulament redactat cu respectul programului pe care l-am dezvoltat mai sus.

În ce privește purificarea administrației Bucovinei, despre care am vorbit mai înainte, o comisie alcătuită în acest scop și înzestrată cu depline puteri, să fie obligată a

examina toate actele săvârșite sub administrația trecută și să-i tragă la răspundere pe toți acei care sun vinovați de cele ce s-au petrecut, fie din punct de vedere penal, fie din punct de vedere administrativ sau din punct de vedere al prestigiului și demnității personale, de care trebuie să se bucure fiecare slujbaș public și pe care l-au pângărit, anchetându-i și sancționându-i în modul cel mai sever. Populația și opinia publică trebuie să-și primească satisfacția cuvenită pentru toate fărâdelegile ce s-au săvârșit sub ochii ei, ea trebuie să se convingă, să vadă așa-zis cu ochii radicala schimbare care s-a produs în viața administrativă din Bucovina, pornindu-se, cu toată severitatea, primenirea moravurilor publice. Peștele de la cap putrezește. Fiecare, ori mic ori mare, fără deosebire, trebuie să răspundă în fața legii pentru faptele sale, altfel este absolut cu neputință și va rămâne pe veci imposibilă o regenerare morală în țara românească. Nu se poate cere conștiinciozitate și corectitudine în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale slujbașilor mici, când cei mari nu se străduiesc să meargă, cu cel mai bun exemplu, înainte. Populația știe că ce a fost a trecut și că, odată cu instalarea noului aparat, a început opera constructivă și refacerea țării din toate punctele de vedere, în toată puterea cuvântului. Prin această refacere imediată a prestigiului, atât de pângărit până astăzi, a autorităților publice din Bucovina, va reînvia, în mod automat, respectul necondiționat ce trebuie să-l aibă populația față de autorități și supunerea oarbă față de ordinele stăpânirii. Va începe o viață nouă, așa cum dorește populația din Bucovina, așa cum o recer necesitățile și cum numai singură poate să servească intereselor de consolidare ale întregului nostru stat.

Rezolvarea problemei evreiești

Problema evreiască este, prin faptul că agită neîncetat, de ani de-a rândul, viața noastră publică și, mai ales, prin faptul că ea e veșnic folosită ca o strapontină politică, una din acele probleme care trebuie să-și afle neapărat, odată, o soluție clară și definitivă. Pe strapontina aceasta s-au ridicat și înălțat în țara noastră o serie de oameni așa-zisi naționaliști, la locurile cele mai înalte de conducere, fără ca să fi fost însă pătruși în sufletul lor de toată măreția idealului național, care impune o înăbușire a pasiunilor și poftelor personale și, prin urmare, fără ca să fi putut realiza, pe această chestiune, cu nimic mai mult și mai puțin decât așa-zisele partide democratice. Problema aceasta n-a putut fi rezolvată până acum numai și numai din cauza profundei imoralități care a existat până acum la noi în țară, din cauza acestei nemaipomenite cangrene care a pătruns până în cercurile cele mai înalte de conducere, chiar în acele cercuri care se afișaseră sub drapelul pur naționalist și antisemit feroce, ba încă mai mult, sub domnia fostului rege de tristă memorie, în cercurile de cea mai intimă apropiere a fostului suveran. Ea a fost veșnic abordată, fluturată evreilor pe la nas, niciodată însă luată în serios, folosită numai ca un mijloc de presiune, pentru a putea fi exploatată în scop de auto îmbogățire. Să voiești a trăi în condițiile cele mai agreabile, în lux și îmbuibare, astâmpărându-ți aceste pofte pe spinarea și din buzunarul direct al evreilor și să voiești, în același

timp, a rezolva problema evreiască în mod serios și așa cum o reclamă, în mod imperios, interesele vitale ale țării, este o absolută imposibilitate.

După umila mea părere, care m-am ocupat foarte mult de această chestiune în modul cel mai serios și am activat chiar pe teren pentru soluționarea ei, depunând cele mai încordate eforturi în acest sens, dând încă înainte de opt ani ființă unui instrument special economic în acest scop și luând chiar personal contact cu oamenii de conducere din Germania, și anume cu d-l fost ministru Rudolf Hess, cu ministrul de Externe de astăzi, d-l Ioachim Ribbentrop, cu ideologul Partidului Național-Socialist, d-l Adolf Rosenberg, cu secretarul de stat, d-l inginer Gottfried Feder, care a redactat primul program al acestui partid și alții, bineînțeles neprimind în această chestiune nu numai cea mai mică încurajare, ci, dimpotrivă, combătut fiind pe toată linia, atât din partea guvernelor care s-au perindat și de către toți profitorii vieții publice de azi, și cunosc, prin urmare, cât se poate de bine problema, soluționarea ei nu poate fi socotită, la nici un caz, de așa mare greutate precum apare în ochii neștiutorilor de cauză. Pot să afirm că soluționarea ei este direct de o simplitate clasică, firește pentru cazul dacă și împrejurările sub care urmează să fie soluționată problema sunt destul de prielnice în această privință.

În ce privește împrejurările actuale de la noi, ele n-au fost nicicând mai potrivite de a soluționa această problemă în mod satisfăcător și definitiv acum. Enervarea și neliniștea care s-au produs prin cele întâmplate până acum aproape în toată Europa și, cu deosebire, la noi, fac ca însăși populația evreiască să dorească acest lucru. Punctul lor de vedere nu poate să fie altul decât să se facă odată un sfârșit, oricare ar fi el, după vorba veche: „mai bine un sfârșit cu groază, decât o groază fără de sfârșit”. Astfel fiind, constelația este, sub raportul psihologic, a cum mai favorabilă pentru a-i da problemei evreiești o soluție definitivă și aceasta, cu atât mai mult, cu cât pentru interesele noastre naționale, ca și pentru cele economice, aceasta poate fi soluționată în modul cel mai satisfăcător, fără de a face prin această soluție nicio nedreptate și poporului evreiesc.

Trecând acum la examinarea problemei mai de aproape, aș avea mai întâi să observ că ea poate să fie soluționată pe diferite căi, ea fiind în funcție de considerentele care o cer într-un moment dat și de împrejurările sub care urmează să se facă. Astfel fiind, una este chestiunea cum poate fi soluționată ea în general, și alta cum ar trebui ea să fie soluționată în special la noi, îndeosebi cu privire și la celelalte probleme multe și mari pe care avem a le rezolva. În ce privește chestiunea posibilităților care sunt date pentru soluționarea ei în general, ea a fost pusă pe vremuri și în alte țări, unii recomandând a o soluționa prin înființarea unui stat propriu evreiesc, în care ar putea să fie deportați evreii din toată lumea, alții prin trecerea în masă a evreilor la creștinism și, iarăși, alții prin înlăturarea lor din țările în care se pune problema, pe orice cale, aplicându-se îndeosebi, cu toată severitatea, măsurile polițienești cu privire la intrarea evreilor în țară și, în sfârșit, aceasta bineînțeles numai din punct de vedere academic, prin desființarea sau exterminarea lor totală, cu un cuvânt, prin suprimarea ființei lor cu forța.

Cum înființarea unui stat propriu evreiesc nu stă în puterea noastră, cum trecerea evreilor la creștinism nu rezolvă nici ea problema din punct de vedere al conservării rasei sau, mai bine zis, nu ne convine nouă s-o aplicăm din niciun punct de vedere, și cum, în sfârșit, soluția suprimării lor nu o poate aplica niciun stat de pe fața pământului, prin urmare nici noi, atât din punct de vedere economic, politic, uman și religios, fără a expune viața de stat celor mai mari riscuri, fără de a o împinge astfel chiar la distrugere, la completa ei desființare, rezultă, în mod evident și stringent, că singura soluție pe care o putem aplica este înlăturarea lor sau, mai bine zis, îndepărtarea lor de pe teritoriul țării noastre, pe care viețuiesc dânsii actualmente și deportarea lor în alte regiuni ale țării, unde să fie folosiți, deocamdată, până la noi dispoziții, în măsura aptitudinilor lor, pentru opera noastră de reconstrucție, atât a teritoriilor eliberate, cât și a teritoriilor noi cucerite, urmând ca ei să poată fi ulterior, dacă va mai exista această necesitate la acea vreme, deportați în momentul dat, când, după terminarea războiului, respectiv după încheierea păcii, se va înființa sau va trebui să se înființeze, după toate probabilitățile, un stat pur evreiesc, în statul lor propriu.

Având în vedere momentele arătate mai sus, chestiunea care se pune pentru noi actualmente, în condițiile date, se rezumă numai asupra a două chestiuni și anume: în primul rând asupra chestiunii dacă deportarea evreilor de pe teritoriul țării noastre, cu excluderea aceluia nou cucerit, să aibă un caracter total sau parțial și apoi asupra modalităților, asupra formei sub care ar fi să se pună în executare hotărârea definitivă care va trebui să fie luată în această privință, adică asupra felului cum să se execute transporturile. Nici aceste chestiuni de mai sus nu sunt așa de greu de soluționat, cum ar putea face impresia la primul moment.

Fiind în vremurile de astăzi, extrem de critice, prin care trecem, problema construcției și refacerii țării cea mai ardentă și de căpetenie pe care trebuie s-o soluționăm în mod necondiționat, oricât de mari sacrificii am fi nevoiți să aducem pe altarul acestei chestiuni, drumul pe care se pot găsi soluțiile cu privire la chestiunile menționate este de la sine indicat. Se recere numai să examinăm, fără nicio preocupare, în modul cel mai obiectiv, dacă și în ce măsură au ajuns evreii să fie o necesitate la noi în țară, o necesitate prin faptul că îndeplinesc aici o anumită funcție socială, deoarece numai în acest fel se va putea cunoaște măsura în care ne putem dispensa de ei. Este un fapt prea bine cunoscut că oricât de ușor ne-am putea dispensa și am dori să ne dispensăm de ei, din diferite puncte de vedere, din punct de vedere economic această posibilitate nu este dată într-o măsură care să satisfacă toate curente din țară. Când este vorba să soluționăm chestiuni așa de importante, cu un caracter direct epocal, cum este chestiunea de față, trebuie să avem curajul a privi realitatea în față. Oricine ar fi păcătuț, noi sau antecesorii noștri, este indiferent. Greșeli s-au făcut, noi trebuie să le recunoaștem, neputând trece în niciun caz peste ele sau, mai bine zis, peste gravele consecințe pe care le-au avut mai ales acum, când este vorba să soluționăm problema evreiască în mod serios, complet și definitiv.

Evreii au cucerit, în cursul anilor, la noi în țară, poziții de o foarte mare importanță sub raportul economic, pe care le ocupă și astăzi. Găsind la noi în țară, din

cauza gradului foarte redus de cultură a poporului nostru rural și din cauza imbecilității intelectualității noastre românești, pentru metodele lor de exploatare, un teren propice, ei au invadat din toate colțurile lumii, din ce în ce tot mai mult, pe pământul nostru și au pus stăpânire pe întreaga noastră viață economică și pe întreg comerțul țării în așa largă măsură, încât astăzi nu cred să fie cu mai mult decât 30–40% în mâinile noastre. Astfel fiind, se pune pentru noi, în legătură cu rezolvarea chestiunii pe care dorim s-o soluționăm, pur și simplu următoarea întrebare: este dată posibilitatea de a-i înlocui pe toți evreii dintr-o dată și pe acei care s-au specializat în ramura industrială, precum și în domeniul comercial și diferite alte direcții în care se recer anumite cunoștințe și îndeletniciri, pe care nu și le poate agonisi nimeni fără un stagiu mai îndelungat, apoi de a umple golurile imense care s-ar ivi dacă i-am scoate din țară pe toți evreii care exercită diferite profesii libere, începând de la medici, contabili etc. și terminând cu toate categoriile de meseriași, până la cei mai mici care există, atunci n-ar fi nicio dificultate ca problema evreilor din Bucovina, ba chiar din întreaga țară, să fie rezolvată în mod integral și fără nicio pierdere de timp, decât doar de acel mic răgaz strict necesar, de care este nevoie pentru a face toate pregătirile trebuitoare, cuprinzând totalitatea evreimii, fără deosebire. Pentru cazul, însă, când această posibilitate nu este dată, atunci se înțelege de la sine că se ivește necesitatea de a nu-i îndepărta pe toți, ci numai în parte și de a reține din ei pe toți acei pe care nu-i putem înlocui și care, prin urmare, fiind de o absolută necesitate publică, au devenit pentru noi un așa-zis rău necesar, un *malum necessarium*. Oricât de legitime și de explicabile ar fi alte porniri de a rezolva această problemă din alte puncte de vedere, ele trebuie neapărat înăbușite sau, cel puțin, temperate, dacă nu voim să zguduim edificiul nostru economic și, cu el împreună, pe cel statal.

În fața problemei uriașe care apasă în vremurile de astăzi asupra conducerii statului nostru, de a asigura populației din toate unghiurile țării, cu orice preț, posibilitatea de existență, traiul de toate zilele, bucățița de pâine de care are absolută nevoie și fără de care nu poate exista și apoi refacerea acelei părți din ele care a îndurat de pe urma urgiilor războiului și a ocupației bolșevice cele mai înimaginabile pagube și pierderi de imobile, de material viu și mort și de a nu stingheri cu nimic și în niciun fel posibilitățile ce sunt date în aceste privințe, nu poate să încapă, în niciun caz, alte considerente decât numai și numai binele general al țării. Factorii care au să hotărască în soluționarea acestei chestiuni sunt exclusiv numai interesele neamului. Aceste interese sunt rezultanta tuturor celorlalte subordonate, ale diferitelor straturi sociale, producătoare și consumatoare, pe care le avem în țară și care concurează în această privință, exercitând toate la un loc partea lor de influență, din toate punctele de vedere, atât din punct de vedere militar și național, care ar reclama un ritm mai accelerat, cât și din punct de vedere economic, politic și social, care impun un ritm mai lent, concretizând, în cele din urmă, pe cale de coordonare, în mod imperativ, care sunt în realitate adevăratele interese ale neamului. *Salus reipublicae, suprema lex esto*. Binele patriei trebuie să fie suprema lege, în toate împrejurările, orișicând, orișunde și în orice chestiune.

Desigur, e foarte dureros și extrem de dureros că, din cauza adevăratelor crime naționale ce le-a comis aproape toată galeria oamenilor de stat de pe vremuri, trebuie să ne lovim astăzi de dificultăți care ne pun în imposibilitatea de a rezolva problema evreiască, în toată măsura pe care am dorit-o cu toții din punct de vedere național. Nu există, desigur, niciun adevărat român, curat la suflet, care ar susține teza, fie măcar o singură clipă, ca evreei să rămână, din oricare punct de vedere ar fi, cu toții în țară, dar acesta este adevărul. Toate încercările, opintirile și străduințele care au fost depuse în anii din urmă până acum de către câțiva români, între care, cum am arătat, și subsemnatul, pentru a înlocui în viața comercială și economică în de comun elemente evreiești cu elemente românești pe o scară cât se poate de întinsă, pentru ca chestiunea să poată fi rezolvată fără prea multă pierdere de timp, au rămas, din cauza legăturilor interesate ce au existat întotdeauna în țara românească, între păturile conducătoare ale țării, fără excepție, chiar între cercurile conducătoare, așa-zise naționaliste, și între evreime, care s-au pus totdeauna de-a curmezișul realizărilor celor mai frumoase probleme pentru înflorirea țării, numai pentru a-și astâmpăra poftele lor personale, complet infructuoase.

V-aș fi foarte recunoscător, Domnule Mareșal, dacă mi-ați da ocazional prilej să vă vorbesc despre această chestiune extrem de interesantă, pentru ca să vă puteți convinge câte nobile intenții, câte eforturi eroice depuse în această direcție, cu cele mai mari sacrificii imaginabile, au fost ținute în loc de către guvernanții de până astăzi, condamnate să eșueze în modul cel mai lamentabil. Datorită acestor împrejurări direct zguduitoare din punct de vedere al nemerniciei unor oameni, care au avut atât de mare răspundere față de viitorul țării, creându-i, prin imoralitatea lor, o situație disperată din toate punctele de vedere, din care numai Dumnezeu știe cum va ieși, precum datorită lipsei de capacitate și de dragoste a tuturor acelor în a căror grijă a fost lăsată până acum organizarea românizării comerțului nostru național, noi avem astăzi, cu nespuse durere, fie zis, prea puține elemente pregătite pentru a rezolva problema refacerii economice, fără a fi nevoiți să reținem, cu sau fără voie, un număr destul de considerabil de evrei în țară, pentru ca să putem face față situației și să corespundem pe deplin necesităților de care suferă întreaga țară.

Ce bine ar fi fost, bunăoară, dacă Directoratul Românizării din Cernăuți ar fi avut, pe lângă timpul îndelungat ce i-a stat la dispoziție de la eliberarea Bucovinei până astăzi, fericita inspirație să oblige pe comercianții evrei, în loc să-i plimbe în mod cu totul inutil cu steaua lui David pe străzile orașului, să-și deschidă fiecare de îndată după ce acest Directorat a luat ființă prăvăliile lor în care au activat, luând alături de ei un număr de învățăcei români, pe care puteau să-i impună însuși acest Directorat și atunci comerțul din Bucovina era, dintr-o dată, ca prin farmec, înviorat și noi nu ne-am găsi astăzi în această provincie în fața acestei situații de plâns care domnește acolo și în fața situației de a fi nevoiți să reținem astăzi un număr cu mult mai mare de evrei în acest teritoriu decât ar fi fost nevoie, dacă acest Directorat ar fi fost la înălțimea chemării sale și nu s-ar fi făcut vinovat de această gravă și neiertată omisiune. E absolut necesar ca din această tristă experiență, pe care a trebuit

s-o facem din cauza unei lipse de suficientă capacitate a celor ce conduc Directoratul din Bucovina, să desprindem cel puțin învățăturile necesare. Ea să fie un îndreptar pentru viitorul aparat administrativ.

Trecând acum, după ce am făcut aceste constatări, la felul cum ar trebui să se procedeze mai departe, urmează, cu cea mai stringentă necesitate, să se facă de îndată, pe de o parte, un tablou al întreprinderilor comerciale și industriale care au stat în patrimoniul țării și, pe de altă parte, un tablou exact al elementelor românești disponibile, cu suficientă pregătire, cărora le-am putea încredința aceste întreprinderi, rămânând ca pentru restul acestora, pentru care nu avem elemente românești, să facem tot posibilul, pe cale de propagandă, să-i aducem pe toți tinerii comercianți care ar dori să vină din restul țării la fața locului, pentru ca să se umple cât posibil cu aceștia o parte din locurile care au rămas neocupate. Să se facă tot posibilul pentru ca să nu decadă acest colț de țară în care a existat pe vremuri, înainte de intrarea prea numeroasă a evreilor la noi, patronată și încurajată de către chiar guvernele așa-zise naționaliste de pe vremuri, o stare atât de bună economică și înmiiit mai multă mulțumire sufletească decât astăzi.

Concomitent cu această lucrare să se facă și tabloul necesar al evreilor aflători încă în Bucovina, pentru a putea alcătui, în baza datelor oficiale ce le avem, terminate fiind tablourile cu privire la numărul existent al întreprinderilor industriale și comerciale, lista acelor evrei care urmează să fie reținuți în țară. În baza tuturor acelor elemente, să se stabilească apoi, cu absolută exactitate, câte și care categorii și câți evrei de fiecare categorie au fost reținuți realmente și dacă au putut fi puse în funcțiune toate întreprinderile, având tot interesul să nu rămână niciun gol care ar putea să împiedice normalizarea vieții economice, spre care trebuie să tindem cu toată energia. Cum în pleiada de evrei care au fost reținuți în Bucovina se găsesc, cum am arătat în capitolul II al faptelor, un număr extrem de considerabil de comuniști dovediți și de alte elemente periculoase evreiești intrate în țară în timpul cel mai recent, chiar în timpul ocupației bolșevice, se înțelege de la sine că înainte de ce se va face selecționarea elementelor pe care suntem nevoiți să le reținem din considerații de utilitate publică, vor trebui luate cele mai aspre măsuri pentru ca, în baza actelor oficiale care există, în baza fișelor de la Serviciul Siguranței și de la Poliție, precum și în baza actelor penale și fiscale, să fie eliminați, în afară de cei amintiți ca fiind indezirabili, fără cruțare și toți cei care au avut o atitudine iloyală și dubioasă față de interesele statului român, apoi toți acei care au intrat în conflict, în cursul șederii lor în țară, cu Codul Penal și cu morala publică și au fost și sancționați ca atare pentru aceste delictе, apoi acei care nu și-au îndeplinit îndatoririle lor fiscale către stat și, în sfârșit, toți acei care s-au pretat de a obține, prin mită sau alte mijloace, mărturii false de botez, fără să fie creștinați, cazuri din care există foarte multe pe teritoriul eliberat al Bucovinei și și-au bătut, în acest fel, joc de toate instituțiile noastre publice, de biserică și de lege, în scurt, de tot ce avem mai sfânt, pentru care fapte din urmă eventualii infractori vor trebui, bineînțeles, să-și ia mai întâi pedeapsa cuvenită înainte de a fi scoși din țară.

La sfârșit, ar mai fi să ating, cu câteva cuvinte, chestiunea modalităților sau, mai bine zis, a felului cum să se execute transporturile. În această privință, nu încap multe discuții. El este în funcție de rolul ce voim să-l jucăm în concertul popoarelor civilizate. N-avem decât să luăm exemplul de la aliații noștri germani. Luând aceștia în primire, cu ocazia recentelor transporturi de evrei, ce au fost organizate în Bucovina, unele din ele în anumite centre ale teritoriului cucerit de la bolșevici, au observat o atitudine cât se poate de civilizată, întâmpinându-i la debarcarea lor din trenuri cu deosebită atenție, purtând în orice privință, atât sub raportul alimentației, cât și sub raportul asigurării unor adăposturi agreabile, grija ca să fie mulțumiți. *Mutatis mutandis*, să se facă și la noi la fel. Evreii sortiți să plece, să știe dinainte locul destinației, încotro pleacă, ce ocupații vor putea exercita și, în sfârșit, să fie transportați în condiții omenești.

Acestea sunt, în liniiamete generale, mai mult sau mai puțin, principiile cardinale după care s-ar putea soluționa, în mod provizoriu, până la terminarea războiului și încheierea păcii, această chestiune.

Ținând cont de toate amănunțele și principiile pe care le-am dezvoltat în acest capitol cu privire la rezolvarea problemei evreiești, eu cred că ea se va putea face în modul cel mai impecabil din toate punctele de vedere, astfel că pe această cale vom putea repara multe din cele ce s-au păcătuțit pe această chestiune, cu ocazia evacuării așa de mult discutată a evreilor din Bucovina și că modul nostru de soluționare va putea fi, de azi înainte, o pagină de mândrie pentru felul cum am știu s-o soluționăm și, poate chiar, un model pentru alte state în care s-ar ivi, pentru viitor, necesitatea de a rezolva această problemă.

Încheiere

Domnule Mareșal, sunt fericit că mi-a fost dat de împrejurări să vă pot prezenta acest memoriu și să-mi îndeplinesc obligația de conștiință care m-a determinat să vă solicit audiență. Certitudinea că, în aceste condiții date, în care am fost chemat sau, mai bine zis, invitat de Domnia Voastră să vă prezint această lucrare, veți binevoi a lua cunoștință despre toate acele cuprinse în acest memoriu, este pentru mine o garanție neprețuită că am făcut prin aceasta un foarte important și puternic pas înainte spre îndreptarea situației din Bucovina și poate chiar de îndreptare a situației din întreaga țară. Mai mult nu puteam să fac și nici nu pot să fac. Mi-am salvat sufletul și cu aceasta sunt, cel puțin deocamdată, mulțumit. *Animam meam salvavi*, așa spuneau strămoșii noștri romani. Restul stă exclusiv în puterile Domniei Voastre.

Stându-vă Domniei Voastre, Domnule Mareșal, la dispoziție acum lămuririle cele mai fidele cu privire la tot ce am avut impresia că vă este necunoscut sau asupra cărora ați fost poate greșit informat, aveți toată posibilitatea, fiind în același timp și în deplină cunoștință de cauză a întregului fel cum se prezintă situația din Bucovina, să luați cea mai fericită hotărâre, atât pentru salvarea acestei nenorocite

provincii, cât și pentru binele întregii țări. Dacă, poate, în primul moment când ați primit adresa mea erați pentru o clipă înclinat să dați dorinței mele de a vă vorbi un alt înțeles, v-ați putut convinge din memoriul de față că lucrurile se prezintă în realitate cu totul altfel decât cum pare că vă informează alții.

V-am făcut expunerile mele de față, cum ați putut desigur să vă convingeți, cu toată dragostea ce poate s-o aibă un bun român pentru țara sa, cu toată franchețea unui om devotat cauzei pentru care luptă, fără ca să fi adus pe nedrept cuiva nici cea mai mică atingere sau să fi defăimat și ponegrit pe cineva. Nicăieri, în nicio frază și nici într-o propoziție nu se poate găsi ceva care ar putea fi interpretat în acest sens. Aceasta este realitatea. *Contra factum non est argumentum*. În fața realității nu există niciun argument. În fața expunerilor mele sincere și devotate binelui general, pe care-l dorește toată lumea din țara românească, trebuie să capituleze toate manevrele oculței. Totdeauna, de câte ori m-am străduit să fac un bine pentru țară, m-am lovit de toată gama deziluziilor și decepțiilor pe care mi le-au pregătit toți profitorii și exploataorii acestei țări. De astă dată, cred, ba mai mult chiar sunt convins, având cea mai nețărnută încredere în simțul Domniei Voastre legendar de dreptate, și având în vedere că ați suferit și Domnia Voastră enorm de mult pentru sfânta cauză a neamului nostru, că ei vor trebui să se dea în lături. Înaintea adevărului trebuie să capituleze minciuna. Înaintea cinstei trebuie să se plece imoralitatea și corupția.

În fața celor ce am expus trebuie să amuțească șoaptele intriganților și în fața intențiilor mele curate trebuie să se închine toți câți m-au pângărit până astăzi. Sper că prin expunerile mele de față mi-am deschis pentru totdeauna drumul care duce la sufletul Domniei Voastre de mare român și pe care voiau să mi-l închidă tocmai acei care se gândesc numai la interesele proprii și nici nu știu ce-i dragostea de țară. Îmi place a crede că mă voi putea folosi de această fericită împrejurare pentru ca să pot fi țării de mai mare folos decât cum am putut fi până acum. Altceva nu doresc, atât și nimic mai mult. Înainte de câțiva ani, când mareșalul Averescu, care nutrea cele mai frumoase sentimente de iubire părintească pentru mine, apreciindu-mă ca cel mai cinstit și entuziast om politic din țară, insistând pe lângă mine atunci, cu ocazia ultimelor alegeri, să mă reîntorc în cadrele partidului domniei sale, din care ieșisem într-un moment dat, fiindcă nu mai puteam suporta atmosfera cu desăvârșire viciată a acestui pe vremuri atât de bine apreciat instrument politic, să reintru pentru ca să-mi reiau iarăși locul pe care l-am avut, ba chiar mai mult, să primesc să fiu urmașul d-sale, i-am declarat atunci domnului mareșal Averescu, cu inima frântă de durere, fiindu-mi cumplit de jale să nu pot face acestui mare bărbat, al cărui colaborator am fost, alături de care am nutrit atâtea speranțe frumoase pentru țară și pe care am trebuit să-l părăsesc când nu se mai găsea, datorită unor ingerințe, atât din afară, cât și dinăuntru, pe drumul pe care pornise de la început, ultimul serviciu pentru care mă ruga cu nespuse duiosie și aproape cu lacrimi în ochi: „Nu vă supărați, domnule mareșal, nu voiesc să fiu în țara aceasta nimic, nimic, nici deputat, nici senator, nici ministru, nici prim-ministru, ba chiar nici

conducător, după experiențele enorm de triste pe care le-am făcut. Oameni ca mine, curați ca lacrima lui Hristos, în concepțiile lor de morală publică, intransigenți până la sacrificarea eului său, precum am dat dovadă, fiind dușmănit aproape de toată lumea, n-au ce căuta în viața publică a acestei țări, cel puțin atâta vreme cât acel care se găsește în fruntea țării, capul statului, deținătorul suveranității, suveranul însuși, [este] așa cum este astăzi”.

Domnule Mareșal, vă împărtășesc acest lucru pentru ca să știți care e soarta oamenilor cinstiți în această țară și unde am ajuns eu în politica țării românești, care am plecat cu un idealism incorigibil din pământul sfânt al Bucovinei, ca să contribui și eu la consolidarea acestei țări. În dorința mea de a fi de folos țării, nu pot dori deocamdată, Domnule Mareșal, altceva decât să vă pot veni în ajutor, în măsura puterilor mele, pentru ca să fiți scutiți de orice decepție ce ați putea îndura în urmărirea gândurilor Domniei Voastre frumoase pentru țară și să fac tot posibilul pentru ca munca Domniei Voastre, gigantică, jertfa Domniei Voastre, neîntrecută de nimeni până astăzi, de sine, pentru binele țării, să nu fie în cele din urmă zadarnică din cauza unor oameni care, oricât de bine intenționați ar fi ei, dar necunoscând pâinea amară a suferinței, n-au urechi pentru suspinele amare ale populației, nu cunosc din propria lor experiență rănilor din care sângeră ea.

Nu vreau, Domnule Mareșal, altceva decât ca să se schimbe sistemul de până acum și ca să fie ascultați, din când în când, și cei bătrâni care, deși au trăit peste două decenii în mocirla practicii politice de aici, au rămas neatinși de morbul corupției și au asupra lor, dacă nu alt merit, cel puțin acela de a fi fost români buni și intransigenți pentru cauza națională sub stăpânirea străină, până când au avut fericirea să organizeze actul unirii pregătit și stropit cu sudoarea și sângele lor.

Când cineva și-a făcut, ca și mine, datoria către neam și țară, cu cele mai de pe urmă sacrificii posibile, până la ultima limită a puterii ființei sale, când a servit cineva ca mine, fiind unul dintre cei mai aprigi și neînfricați luptători naționaliști care am susținut cu prețul carierei și existenței mele neconținut viu focul sacru al iubirii de neam în rândurile generațiilor tinere, cauza națională din Bucovina ca rar altul, când a fost cineva ca mine, supus pentru acest fapt național celor mai grele persecuții, a fost implicat neîntrerupt în fel de fel de anchete și para anchete, suspendat din serviciul statului, trimis, cu ocazia Războiului Mondial, pe front, în prima linie de foc și, în cele din urmă, trimis chiar în fața Curții Marțiale pentru trădare de țară, când a fost cineva cum am fost eu, Domnule Mareșal, o santinelă pururea credincioasă pentru interesele neamului de-a lungul întregii mele activități în România Mare, când a biciuit cineva ca mine, fiind parlamentar și exponent al românilor din Bucovina, cum se poate cunoaște din o serie întreagă de discursuri publicate în „Monitorul Oficial”, imensa corupție care se găsea la baza activității aproape a tuturor partidelor politice, făcând subsemnatul toate eforturile ca să nu pătrundă și în Bucovina această cangrenă, până când, într-o bună zi, exasperat de atâta nemaipomenită decadentă ce domnea pe atunci în țară, am avut curajul pe care nu l-a avut încă nimeni în țara aceasta, nici înaintea mea, nici după mine, să

aduc într-un discurs ținut în Parlament membrilor aflători în incintă cele mai grave acuzații, apostrofându-i într-un extaz de nestăpânită și explicabilă amărăciune sufletească cu cuvintele: „Toți sunteți tâlhari și gangsteri și cei mai mari sunteți dvs., care vă găsiți pe banca ministerială”, când cineva s-a expus ca mine, cum m-am expus eu atunci, prin această atitudine unică în analele vieții parlamentare, nu numai din țară, ci aproape din toată lumea, celui mai mare pericol de a fi lovit și ucis, date fiind moravurile de la noi, de către parlamentarii vizati și prezenți, numai și numai pentru ca să-mi pot face datoria către țară până la ultimul risc, când am fost pentru acest gest mai mult decât curajos și pentru alte ieșiri similare și tot atâtea hotărâte ce le-am avut totdeauna împotriva mișeilor și într-un moment dat și împotriva camarilei corupte până în măduvă, de la palatul fostului rege de tristă memorie, ostracizat de atunci până astăzi, nu numai de către oamenii politici, de toți fără deosebire, ci și de suveranul nostru din trecut, lucru despre care poate vă aduceți aminte și Domnia Voastră, întrucât ați intervenit ocazional ca secundant și martor din partea generalului Traian Grigorescu, învinuit și dânsul de mine de acte nu prea ireproșabile, când a fost cineva ca mine persecutat de toată lumea politică ce s-a perindat de atunci și până astăzi în această țară până la exasperare, am fost condamnat să duc o viață de adevărat martir, fiind umilit și înjosit la fiecare ocazie, numai din cauza felului meu de a fi pe chestiuni de ordin moral, de toți și de toate, fără deosebire și fără întrerupere, până în zilele de astăzi, rămânând om sărac, pierzând de pe urma ocupației bolșevice și ultima brumă din ceea ce am avut, fără ca astăzi nici măcar statul să aibă o considerație pentru situația precară în care am fost împins, ar fi timpul suprem, Domnule Mareșal, ca cel puțin acum, când statul român se găsește sub conducerea Domniei Voastre, să nu fie socotiți de buni români acei care poartă naționalismul numai pe buze pentru a-și satisface ambițiile numai pe spinarea țării sau acei care și-au bătut joc de țară, care au furat-o și prădat-o, unii dintre ei nefiind nici măcar de origine română, decât acei care au luptat, au sângerat și au sacrificat totul pentru binele ei.

Domnule Mareșal, pe vremuri, sub stăpânirea austriacă, când eu, subsemnatul, eram un idol al tinerimii române din Bucovina, acum aveți Domnia Voastră astăzi nemărginita fericire de a fi idolul neamului întreg, le-am adresat fraților mei mai tineri de atunci, cu autorul cărora țineam în frâu pe toți vânzătorii de neam și puneam la respect guvernul austriac provincial, cu ocazia unui mare miting studentesc, în nestăpânita mea durere, din cauza suferințelor noastre naționale, le-am adresat următoarele cuvinte: „Gândiți că, dacă [ceva] e putred în voi, e putredă și baza pe care se înalță speranța ce o nutrim. Gândiți că atâtea mii de sute de români se roagă pentru voi, vă pomenesc în sfinte rugăciuni, să nu-i lăsați să-și bată joc de dânsii străinii îngâmfați”.

Cu aceeași dragoste nețărnută pentru țară, în același nobil și curat sens al cuvintelor cu care m-am adresat atunci sufletelor imaculate ale tinerimii române din Bucovina, din care mă străduiam să formez, cu timpul, cât se poate de mulți oameni cu caracter, oameni de suflet, care să fie gata a-și jertfi orișicând și

orișunde totul pentru neam, îmi permit să mă adresez astăzi și sufletului Domniei Voastre curat, de cel mai mare român pe care l-a avut țara în întreaga ei istorie, ca un frate mai în vârstă, al aceleiași mame pe care o iubim cu aceeași ardoare, cu aceeași dragoste de jertfă și vă rog, cu tot respectul ce vi-l port și cu toată admirația ce o am pentru străduințele Domniei Voastre uriașe, să binevoiți a salva biata Bucovină, să binevoiți a salva fiii nenorociți ai acestei provincii, nespuse de îndurerată, care după suferințe de un veac și jumătate, sub stăpânirea străină, s-a aruncat cu cea mai nețărmită dragoste și cu cea mai desăvârșită încredere în brațele prea iubitei sale Patrii Mume, acceptând propunerile ce le-am concretizat în capitolul posibilităților de îndreptare a memoriului de față și de voiți să nu întârziati cu procesul de primenire morală, de voiți să salvați cu un ceas mai devreme întregul pământ românesc, nespuse de scump pentru noi toți, de cangrena care roade neconținut înăuntru, la rădăcinile acestei țări, atunci vă rog să binevoiți a sacrifica cu aceeași dragoste pentru țară cu care v-ați hotărât pe câmpul de luptă să sacrificați, în acest război sfânt, mii și sute de mândri feciori ai poporului român pe altarul reîntregirii noastre naționale, acum, încă înainte de ce nu este prea târziu, pe altarul consolidării ei interne, pe locuitorul Domniei Voastre actual la președinție, dezrădăcinându-l de a vă mai substitui în exercitarea celei mai înalte funcții în viața noastră de stat, care oricât de devotat și credincios v-ar fi Domniei Voastre personal, prin faptul însă că îi lipsesc, cum ați putut cunoaște din toate câte vi le-am expus, cele mai elementare calități pentru a îndeplini o asemenea funcție de nemărginită răspundere, a pricinuit situația catastrofală din Bucovina, a nenorocit mii și sute de români și poate împinge, într-un moment dat, țara într-o și mai mare și iremediabilă nenorocire. Pe această chestiune se găsesc, Domnule Mareșal, toți românii de bine ai acestei țări, întreaga opinie publică alături de mine.

Domnule Mareșal, încheind cu aceasta expunerile mele și având cea mai desăvârșită satisfacție de a vă fi putut împărtăși, în liniamente generale, în afară, bineînțeles, de precizările cu caracter personal pe care urmează să vi le fac, neputând ele fi relevate deocamdată în scris, abia cu ocazia audienței ce v-am solicitat, care aruncă o lumină și mai catastrofală asupra celor petrecute în Bucovina, totul ce a fost de căpetenie, pentru ca să puteți fi, cel puțin, în ansamblu, edificat asupra gravității neobișnuite ce o reprezintă întreaga situație de acolo, țin de datoria mea să vă reamintesc și la acest loc că necazurile și suferințele românilor din Bucovina au ajuns la marginea ultimelor posibilități sub raportul puterii de rezistență și că orice întârziere în soluționarea problemei ce se pune cu privire la această provincie e o prelungire a chinurilor și spasmelor în care se zbat acești nenorociți, pe care nu-i puteți lua, Domnule Mareșal, fiind dumneavoastră conducătorul statului, în niciun caz pe conștiință, odată ce salvarea lor este în funcție numai și numai de voința Domniei Voastre personală.

Domnule Mareșal, vă rog, îndurați-vă de ei, salvați-i cât se poate de curând, salvați-i înainte de ce e prea târziu. Destul au fost sute și mii dintre ei deportați de bolșevici în Siberia, de unde numai bunul Dumnezeu știe dacă se vor întoarce, destule lacrimi s-au vărsat după aceștia și de ce să se mai verse și din cauză că nu le

poartă nimeni grija. Nu-i lăsați să se piardă și acești puțini, câți au mai rămas. Sunt ei doar unii dintre cei mai buni români ce-i are țara, însăși urmașii plăieșilor lui Ștefan cel Mare.

Convinși fiind, Domnule Mareșal, că luând Domnia Voastră cunoștință de cuprinsul expunerilor mele de față, nu veți întârzia a-mi da ocazie a vi le putea completa și cu acele extrem de importante amănunte, care indică cu cea mai indubitabilă precizie marele și extrem de durerosul secret care stă la baza întregii tragedii ce s-a petrecut și se va petrece în Bucovina, atâta timp cât nu se va remedia cu cea mai strașnică severitate situația ce a fost creată până acum, rog să primiți asigurarea celui mai desăvârșit respect și cele mai nemărginite considerații ce vă poartă al Domniei Voastre totdeauna și profund devotat, Dori Popovici.

*
* *

20 mai 1942

Excelența voastră, domnule ministru președinte,
Mult stimată și scumpe domnule profesor,

În calitate de membru al cabinetului civilo-militar și ca președinte al Cercului românilor bucovineni din București, am avut prilejul să văd o cerere a d-lui Dori Popovici din Cernăuți, prin care acesta solicita Domnului Mareșal o audiență, ca să-i expună situația din Bucovina. Cererea era însoțită de un memoriu redactat în termeni atât de îndrăzneți, cu relatări atât de eronate, încât îmi închipui că numai dintr-un gest de clemență din partea Conducătorului Statului față de un temerar și permanent infractor, n-a urmat imediata sancțiune exemplară.

În luptele dintre partide, Bucovina noastră, scăpată de sub jugul evreo-austriac, intrase în robia politicianismului. Ea devenea, astfel, prin rotație, când pașalâc liberal, când domeniu „național-țărănist”, în care partizanii umblau cu cocarde ucrainene, amenințând Bucureștii cu pumnii strânși, iar I. Nistor, ca să-și asigure rosturile jidanilor, a importat de la București la Cernăuți pe jidanul Mendelsohn, pe care l-a ales deputat în Cameră.

Ca o stridentă exclamație între țărăniști și liberali, s-a intercalat așa-numitul Partid al Poporului, de sub președinția mareșalului Averescu, partid în care, spre dezolarea tuturor oamenilor cinstiți și de bună credință din Bucovina, Dori Popovici ajungea președintele fracțiunii averescane din Bucovina și de două ori chiar ministru, ce-i drept fără portofoliu.

Încă din tinerețe, ca student la Universitatea din Cernăuți, Dori Popovici s-a manifestat ca element gălăgios, fanfaron, excelând prin cele mai abjecte excese în *Bacho et in Venere*. A dus o viață de boem în cel mai urât și detestabil înțeles al cuvântului și, preocupat de beții și tot felul de orgii, a făcut printre studenții colegi o detestabilă școală a imoralității, a alcoolului, a desfrâului, a trândăviei și risipei. Nenumărate au fost și sunt încă și astăzi victimele acestei imorale și ticăloase îndrumări date de Dori Popovici tineretului universitar din Bucovina și numai

pentru respectul ce-l datorăm atâtor valoroși tineri români morți fără de vreme, nu vom aminti aici numele acestor victime ale desfrâului propagat de Dori Popovici. Școala pe care a făcut-o pe vremuri funestul Dori Popovici între studenții români de la Universitatea din Cernăuți a fost școala bețiilor, a exceselor sexuale, a lenei, a lipsei de la datorie, a risipei, neglijenței și a tembelismului ignorant, prezumțios și obraznic. Așa a înțeles Dori Popovici să influențeze asupra tineretului nostru universitar și pe cadavrele atâtor colegi și prieteni distruși de acest monstru negru la suflet și mai cinic decât însuși cinismul e ridicat pedestalul viitoarei sale cariere „politice”.

Din această viață detestabilă, de risipă și desfrâu, Dori Popovici intră prin anii 1900 ca funcționar la Ad[ministra]ția averilor Fondului bisericesc din Bucovina. În urma traiului ușuratic și dezonorat, iată-l repede încărcat de imense datori bănești, imense întrucât sumele ce Dori Popovici le datora pe la diferiți negustori și alți creditori din Cernăuți se găseau într-o colosală disproporție față de modestul salariu pe care în mod normal putea să-l aibă un funcționar al Fondului bisericesc la începutul carierei sale.

La câțiva ani de la intrarea în serviciul Fondului bisericesc, Dori Popovici avea, în calitatea sa de adjunct, salariul anual de 2 800 [de] coroane aur, plus un adaos de 600 [de] coroane, deci, în total, anual 3 400 [de] coroane. Asupra acestui salariu erau constituite, la epoca 1903/7 următoarele secheste: 1) Reținere lunară de 83 [de] coroane [și] 72 [de] bani – decizia Direcției generale a Fondului bisericesc nr. 19869, din 24 XI/1903, pentru amortizarea datoriei la Casa de Credit a funcționarilor publici de 7 600 [de] coroane; 2) Poprire judiciară în favorul jidanului Isak Katz, pentru plata sumei de 194 [de] coroane, cu 6% dobânzi, speze de protest și execuție silită, 18 cor[oane] [și] 54 [de] bani, cfr. Judecătoria Cernăuți, nr. E II 6024/4, din 8 III/1903; 3) Sechestru pentru plată către Jeanette Gerbel (evreică și fostă concubină a lui Dori Popovici), 123 [de] coroane – decizia Judecătoriei Cernăuți, EX 2806/4, din 25 X 1904; 4) Sechestru [pentru plată către] Jeanette Gerbel [de] 618 [de] coroane + 31 [de] cor[oane] [și] 42 [de] bani – decizia Judecătoriei Cernăuți, EX 2668/4, din 19 mai 1904; 5) Sechestru [pentru plată către] Jeanette Gerbel, 40 [de] cor[oane] + 8,34 + 5,30 + 4,70 – decizia Judecătoriei Cernăuți, EX 4675/4, din 31 VIII 1904; 6) Sechestru [pentru plată către] Moritz Frömel – 188 [de] coroane [și] 80 [de] bani + 14,66 + 3,85; 7) Sechestru [pentru plată către] Casa de Credit și Economii Währing – decizia Fondului bisericesc nr. 19622, din 6 I 1905; 8) Sechestru [pentru plată către] Herman Katz, 140 [de] coroane – Judecătoria Cernăuți, EX 2514, din 21 VIII 1905; 9) Sechestru [pentru plată către] Schallen & Wohlbrüch, 161,87 [de] coroane – Judecătoria din Viena, nr. C II 220/3, din 21 I 1905; 10) Sechestru [pentru plată către] S. Miseles, 540 [de] cor[oane] [și] 70 [de] bani – Jud[ecătoria] Cernăuți, E XVII, 3597/6, din 26 X 1906; 11) Sechestru [pentru plată către] Moses Jupiter, 141 [de] cor[oane] [și] 70 [de] bani – Judecătoria Cernăuți, E XVII, 2853/7, 13 VI 1907; 12) Sechestru [pentru plată către] Jeanette Rosenheck, 112 cor[oane], EX VII, 8618/7, din 6 I 1908; 13) Sechestru [pentru plată către] Lazăr Keller, 180 [de] cor[oane] – Judecătoria Cernăuți, EX VII, 3875/7, din 6 martie 1908.

Așadar, sechestre de peste 10 000 [de] coroane aur asupra unui salariu anual de 3 400 [de] cor[oane]. În imposibilitatea de a face față plăților, trebuie sub jurământ în fața justiției să se auto declare în stare de faliment (jurământ de manifestare după legislația austriacă, & 47, 48 și 49, jurământ public).

Din această catastrofă morală (în judecată cu concubina evreică Jeanette Gerbel) și materială, faliment public, Dori Popovici caută să se salveze prin politică. Neavând nicio popularitate, cade în toate alegerile și astfel datoriile, în loc să scadă, cresc. Când nu mai are nicio ieșire, falsifică semnătura notarului public dr. Nicu Blându, pentru suma de 2 400 [de] coroane. În ședințele Dietei Bucovinei din 1 și 7 octombrie 1907, deputatul Aurel Onciul spune textual: „Dori Popovici se lasă hrănit de o jidancă. Eu am vederi cât se poate de largi în treburile de dragoste. Totuși, în ochii mei nu este un lucru mai spurcat decât o curvă bărbătească, un om care se lasă plătit cu bani pentru slujba ce o face unei femei” (concubinajul Dori Popovici – Jeanette Gerbel și scandaloasele procese). Urmează anchete disciplinare, două condamnări (9 sept[embrie] 1910, uneltirea Lafte Handlung, falsificarea poliției de 2 400 [de] cor[oane], 16 febr[uarie] 1911 – Ministerul de Agricultură din Viena).

Universitatea din Cernăuți refuză de a-l înscrie drept candidat la doctorat, ca unul care este în conflict cu Parchetul, Tribunalul Penal, iar în urmă se sesizează și corpul ofițeresc, care, prin Consiliul de Onoare, îi cere să se disculpe sau dacă nu este în măsură, va fi eliminat din corpul ofițeresc austriac. Izbucnirea războiului din 1914 a însemnat pentru Dori Popovici, încolțit din toate părțile și urmărit de creditori și justiție, o temporară păsuire, iar prăbușirea Imperiului Austro-Ungar, un fericit deznodământ și definitivă scăpare de porțile pușcării, pentru ca, la 1918, după înfăptuirea cele dintâi Mari Uniri, Dori Popovici, cu feciorelnică beatitudine, din ființa sa putredă moralicește, să strige cu cinism: „cordon sanitar la Burdujeni”, „cordon sanitar” față de elementele din Vechiul Regat.

Mi-am îngăduit, Excelența Voastră, să vă arăt, în stil telegrafic, „autoritatea morală” a individului care solicită audiență mareșalului nostru. Veți înțelege, desigur, bucuria mea când am aflat că mâna ocrotitoare și dezrobitoare a martirei Bucovine, mâna curată a scumpului nostru Conducător, n-a fost întinsă impostorului Dori Popovici.

Primiți, vă rog, Excelența Voastră, domnule prim-ministru, încredințarea înaltei mele stime și considerații și statornicul devotament.

26 mai 1942

I. E. Torouțiu

Excelenței Sale, domnului ministru președinte, profesor Mihai Antonescu
Președinția Consiliului de Miniștri

